

GRAANCIRKELS – MENSENWERK!?

Barend de Jong, 2003

Wel eens over graancirkels gelezen of een foto in de krant gezien? En wat dacht u toen: „Mwah, kunstig gemaakt, verder niets bijzonders” of „gewoon buitenaardse wezens” zoals vele anderen? Een lachertje in ieder geval. Dit artikel wil aantonen dat graancirkels in het geheel geen lachertje zijn, maar behoren tot de vele mysteries van onze wereld. Als het een grap is, dan in ieder geval een hele goede. Trek zelf uw conclusie.

Graancirkels van alle tijden

De eerste geruchten van graancirkels dateren uit middeleeuwen. De eerste melding in Nederland komt uit 1590, in Assen. Een houtsnede uit 1678 maakt duidelijk hoe de cirkels eruit zien, in dit geval in een haverveld in het Engelse plaatsje Hertfordshire. De halmen liggen ongebroken plat tegen de grond gebogen, netjes naast elkaar en op zo' n manier geordend dat een cirkelvorm ontstaat met de aren naar buiten. Het werk werd toegeschreven aan een duivel, die „...het te min vond om het graan op de gebruikelijke manier te maaien, en daarom ronde cirkels maakte, en iedere stengel daarbij zo precies neerlegde, dat het een gewoon mens meer dan een eeuw zou kosten om te doen wat hij gedurende een nacht deed.”¹ Uit een wetenschappelijke publicatie *The Natural History of Staffordshire* van de Britse wetenschapper Robert Plot (1686) blijkt dat er naast ronde cirkels ook vierkante en zeshoekige vormen gevonden werden.

Sinds 1970 is het aantal graancirkelmeldingen wereldwijd enorm toegenomen. Met name in het zuiden van Engeland, in de provincies Wiltshire and Hampshire. De interesse in het cirkelfenomeen nam toe in 1990. In Engeland, hét land van de graancirkels, werden toen complexere en meer gedetailleerde vormen gevonden dan ooit. De figuren bestonden uit honderden zeer complex geordende cirkels met een totale spanwijdte van honderden meters. Ook andere niet uit cirkels bestaande geometrische figuren werden aangetroffen. Men spreekt dan ook wel van graanformaties. Hoewel graancirkels of graanformaties niet altijd in graanvelden ontstaan, blijft men de woorden gebruiken. De complexiteit van de formaties en de onduidelijkheden over het ontstaan van de cirkels maken dat mensen van allerlei pluimage zich sterk aangetrokken voelen tot het fenomeen.

Cerealogie

Ondanks de lange geschiedenis vindt er pas de laatste 20 jaar serieus onderzoek plaats. Hierbij is een behoorlijke hoeveelheid materiaal geproduceerd. De zomervakantie kan gereserveerd worden wil je alles lezen en zien. De studie naar graancirkels wordt ook wel cerealogie genoemd. Doordat het nog jong is bestaan er geen echte referenties. Er is geen universiteit met een faculteit Cerealogie. Iedereen die zich ermee bezig houdt, kan zich dus cerealoog noemen. Veel van de huidige cerealogen zijn dan ook geen echte wetenschappers. Mensen met allerlei verschillende achtergronden bestuderen het fenomeen vanuit hun eigen gezichtspunten. Speculatieve argumenten worden naar voren gebracht zonder objectieve onderbouwing. Enkele serieuze onderzoeken mislukten of werden tegengewerkt door sceptici, mensen die het fenomeen enkel als grap zien. Al met al een

---

¹ E.H. Haselhoff, *Geheimzinnige graancirkels, wetenschappelijk onderzoek & mysterieuze verhalen*, Utrecht 2002, 12.

grote pseudo-wetenschappelijke wanorde. De selectieve berichtgeving van de media helpt hier een aardig handje aan mee. Een cerealoog moet dan ook uiterst voorzichtigheid te werk gaan. Een goede dosis doorzettingsvermogen kan niet gemist worden. Controle van alle gegevens en conclusies is noodzakelijk. Daarbij is het moeilijk om met open geest te blijven werken en niet sceptisch te worden.

Oorzaken

Gezien het bovenstaande is het niet vreemd dat er veel meningen de ronde doen over de oorzaak van graancirkels. De graancirkel in Hertfordshire werd toegeschreven aan de duivel. In die tijd voor de hand liggend. Iets wat niet te verklaren viel kreeg als snel een bovennatuurlijke oorzaak. Ook nu zijn er mensen die het bovennatuurlijke als oorzaak zien. Dit maakt het graancirkel fenomeen nogal mysterieus, waardoor je als christen geneigd bent gereserveerd met het onderwerp om te gaan. Zo zijn er mensen die menen dat natuurgeesten ons door de formaties een boodschap doorgeven (bijvoorbeeld: we zijn aanwezig, na de dood is er een beter leven of wees zuinig op de aarde). De cirkels zijn voor hen mystieke symbolen waar kracht of energie vanuit gaat. Verschillende mensen krijgen bijzondere geestelijke ervaringen wanneer ze in een cirkel staan of enkel met de foto's ervan bezig zijn. Er zouden verbanden zijn met oude mystieke legendes die de ronde doen over monumenten als Stonehenge en de heilige plaatsen als Mekka en Medina. De cirkels worden wel de 'poort naar de andere wereld genoemd'.

Anderen vervangen het bovennatuurlijke door buitenaardse wezens die met de cirkels eenzelfde boodschap willen overbrengen als de bovennatuurlijken: buiten de aarde bestaat leven en het zit goed fout met ons milieu. Er zijn codeboeken gemaakt die de vorm van de graanformatie vertalen naar een boodschap of voorspelling. Verschillende mensen hebben, naar ze zeggen, contact gehad met deze wezens. Veel mensen lopen rond met implantaten die door de buitenaardsen gebruikt worden om met hen in contact te treden. Het verhaal gaat dat chirurgische ingrepen een merkwaardige collectie vreemde voorwerpen hebben opgeleverd. Ik heb de waarheid hiervan niet kunnen achterhalen.

Voor mensen die niet geloven in dit soort dingen en een realistischer scenario zoeken, blijven nog twee oorzaken over: de mens zelf óf nog onbekende processen in de natuur. We zouden nog kunnen denken aan godswonderen, maar die weg moeten we niet te snel inslaan. De mens is creatief en de natuur zit nog vol geheimen die wellicht ook het graancirkelfenomeen niet uitsluiten. Laten we eerst de gangbare weg bewandelen.

Mens of natuur?

Het is een feit dat veel cirkels door mensen, ook wel *hoaxers*, gemaakt zijn. De menselijke vormen in sommige formaties (tekst, hartjes, portretten) en getuigenverklaringen² van mensen zijn een duidelijk bewijs hiervoor. Zij doen het als ontspanning, zien het als uiting van kunst (landart) of doen het uit spiritueel oogpunt. Wanneer je de figuren ziet, op internet zijn vele foto's te vinden,³ kun je niet anders zeggen dan dat het een knap staaltje werk is. Er gaat een gedegen voorbereiding aan vooraf. Het juiste gereedschap moet ontworpen en gemaakt worden, een figuur bedacht en berekend en een stappenplan gemaakt. De uitvoering gebeurt zeer secuur. Een enkele meefout en de figuur is uit balans. In het graan rondom de figuur worden geen sporen gemaakt. Elke stap moet dus doordacht zijn. Het lijkt me een spannende bezigheid en goed voor het verbeteren van de teamgeest (zeg CIA, iets

---

² Verslag van een hoaxer op www.skepsis.nl/cirkelmakers.html.

³ www.dcccs.org en www.circlemakers.org.

voor jullie?). De landeigenaren zijn er overigens niet blij mee. De cirkels en de vele bezoekers zijn niet bevorderlijk voor het gewas.

Waarnemingen hebben echter zulke vreemde feiten opgeleverd, dat enkel mensenwerk erg onwaarschijnlijk is. Om het verhaal kort te houden, worden een aantal waarnemingen puntsgewijs aangestipt:

- Graancirkels worden niet alleen gevonden in graanvelden, maar ook in bossen, koolzaadvelden (zeer kwetsbaar gewas), wortelvelden, sneeuwvelden (verdwenen sneeuw) en zand. Menselijke sporen werden hierbij niet gevonden.⁴
- Steeds meer ooggetuigen zeggen dat de cirkels in enkele seconden ontstonden op de plek waar lichtgevende objecten boven het veld werden waargenomen. Er bestaan video-opnames van.⁵
- Regelmatig worden in de cirkel brandsporen aan de stengels of uitgedroogde plantdelen gevonden.⁶
- Tarweplanten in de graancirkel en enkel en alleen in de graancirkel vertonen in sommige gevallen aan de aren vastgeplakte vliegen. Deze zitten met de poten of de snuit aan de aren vastgekleefd. De meeste zijn dood, andere zwaar verdoofd. Ook vindt men resten van ontplofte vliegen. Onderzoek wijst uit dat er geen sprake is van gifmiddelen of ziekte.⁷
- Kiemproeven met zaden uit de cirkels geven in meer dan negentig procent van de honderden onderzochte cirkels afwijkingen met de rest van het gewas.⁸ Zaden uit cirkels in rijp graan groeien tot vijf maal sneller dan gebruikelijk. Een merkwaardig gedrag dat met bio-manipulatie nog niet gelukt is. Dit is onderzocht door W.C. Levengood en N.P. Talbott die hierover wetenschappelijke publicaties schreven in *Physiologia Plantarum* (1994, 1999), een gerespecteerd wetenschappelijke tijdschrift.
- In het artikel van 1994 schrijft Levengood ook over knoopverlenging. Een ieder die wel eens een graanstengel in de hand heeft gehad, is bekend met de groeiknop in de stengel. Deze zorgt ervoor dat de plant zich kan buigen in de richting van het zonlicht. Levengood ontdekte dat de knopen in de cirkel langer zijn dan buiten de cirkel. Langer dan verklaard kan worden met bekende biologische processen zoals stress. Levengood zocht de oorzaak in sterke verhitting. De vloeibare inhoud van de cellen in de knopen zet daarbij uit en de celwanden worden flexibel. De plantencellen zetten zo in hun geheel uit waarbij ze zelfs kunnen exploderen. Bij het afkoelen krimpen de cellen echter niet terug naar de oorspronkelijke vorm, maar houden de vergrootte afmeting. Een extra ontdekking was dat de knoopverlenging vanaf het middelpunt van de cirkel naar de rand afneemt.⁹
- E.H. Haselhoff, senior scientist bij Philips medische systemen, was niet tevreden met de statistische betrouwbaarheid van de onderzoeken van Levengood. In zijn vrije tijd deed hij het onderzoek na. Hij kreeg dezelfde resultaten voor de kiemprouven en de knopen en vond dat de door hoaxers gemaakte cirkels de genoemde afwijkingen niet vertoonden.¹⁰
- Vrij vaak treft men in graancirkels vreemde substanties aan, zoals geleachtige brokken of een poederachtige neerslag op de planten en op de grond. Ook komen natuurlijke stoffen voor in niet natuurlijk hoge concentraties. Hoewel deze stoffen gekocht kunnen worden, kunnen bepaalde substanties en de vorm daarvan wijzen op sporen van intense

---

⁴ Haselhoff, *Geheimzinnige graancirkels*, 16-18.

⁵ Haselhoff, *Geheimzinnige graancirkels*, 27-28.

⁶ Haselhoff, *Geheimzinnige graancirkels*, 18.

⁷ Haselhoff, *Geheimzinnige graancirkels*, 20-21.

⁸ Haselhoff, *Geheimzinnige graancirkels*, 25.

⁹ E.H. Haselhoff, *Opinions and comments on Levengood WC, Talbott NP (1999) Dispersion of energies in worldwide crop formations. *Physiol Plant* 105: 615–624, *Physiologia Plantarum* 111: 123-125 (2001), 123.*

¹⁰ Haselhoff, *Opinions*, 124.

hitte, op relaties met de hogere atmosfeer of op magnetische velden rondom graancirkels.¹¹

- In sommige gevallen blijft men de oorspronkelijke cirkel nog jaren zien door biologische veranderingen in nieuwe gewassen. Dit kan een aanwijzing zijn voor het optreden van een chemische verandering in de grond tijdens het ontstaan van een cirkel.¹²

Zo kan nog even worden doorgedaan. Duidelijk zal zijn, dat het niet eenvoudig is de mens als enige oorzaak van het graancirkelfenomeen aan te wijzen. Laten we eens bij de wetenschap te rade gaan.

Wetenschappelijke verklaringen

De al eerder genoemde Robert Plot schreef het ontstaan toe aan luchtstromen die uit de hogere atmosfeer op de aarde neerkomen. Terence Meaden, een meteorologisch fysicus, veronderstelde zo'n driehonderd jaar later dat de oplossing gevonden kon worden in kleine, plaatselijke wervelwindjes van geïoniseerde lucht. Hij noemde die *plasma vortexen*. Tot nu toe zijn hiervoor geen harde bewijzen gevonden.

De bovenstaande waarnemingen geven te denken in de richting van een energiebron. Er worden lichtgevende objecten waargenomen en er is sprake van knoopverlenging en -ontploffing, vastgeplakte en ontplofte vliegen, een sneeuwkring, brandschade en verdroging en vreemde stoffen. Haselhoff heeft het een en ander gecombineerd met het werk van Levengood en is zo op de BOL-theorie uitgekomen (Balls Of Light).¹³ Hij veronderstelt dat bij de vorming van een formatie een bron van warmte of elektromagnetisch straling boven het maaiveld aanwezig is. Hierbij valt te denken aan lichtbollen of aan bronnen met magnetronstraling. De intensiteit van zo'n bron neemt af met de afstand in het kwadraat. Simpel gezegd, ga twee keer verder bij een kampvuur vandaan staan en je voelt de warmte vier keer minder goed. Als de bol bij de vorming van een cirkel precies boven het middelpunt hangt, geldt dat het graan in het midden meer energie ontvangt dan het graan aan de rand. De knoopverlenging zal zich dan gedragen zoals Levengood ontdekte: in het midden de grootste lengtetoeename, aan de randen de kleinste. Vergelijking van de meetresultaten met een theoretisch model met een geschatte hoogte van de bron boven het maaiveld van 4.1 meter leverde een zeer hoge correlatie op (voor de geïnteresseerde, $r^2=0.988$ via lineaire regressie). De plaatsing van deze theorie in het eerder genoemde wetenschappelijk tijdschrift *Physiologia Plantarum* is van groot belang. De theorie van Haselhoff is door de wetenschap geaccepteerd en dat zal zo blijven tot het ontkracht wordt met een ander wetenschappelijk artikel. Hiermee is de discussie over het ontstaan van graancirkels in de wetenschappelijke sfeer gekomen. Hoe nu verder?

Verder onderzoek

Concluderend kunnen we zeggen dat veel cirkels op vernuftige wijze door hoaxers gemaakt worden. Echter niet alle. De genoemde feiten en de acceptatie van de BOL-theorie geven dat aan. De vraag of graancirkels mensenwerk zijn of niet kan worden losgelaten. Meer aandacht kan besteed worden aan de vraag hoe graanformaties ontstaan en hoe de echte cirkels zich onderscheiden van de niet echte. Nagedacht kan worden over de oorzaak en de precieze werking van de BOLs. Daarnaast zijn er nog genoeg waarnemingen die om een

---

¹¹ Haselhoff, *Geheimzinnige graancirkels*, 22-23.

¹² Haselhoff, *Geheimzinnige graancirkels*, 23-24.

¹³ Haselhoff, *Opinions*, 123-124.

verklaring vragen. Het onderzoek is niet alleen nuttig voor meer inzicht in het graancirkel fenomeen, maar wellicht levert het ook nieuwe technieken op.

Het onderzoek zal niet eenvoudig zijn. Publiekelijk is de ware aard van het graancirkelfenomeen vrijwel onbekend en het verschijnsel wordt vaak belachelijk gemaakt en afgedaan als enkel mensenwerk. De complexiteit wordt onderschat en zonder kennis van zaken wordt een oordeel geveld.¹⁴ Geen enkele universiteit zit te wachten op een blunder die deze publieksgedachte steunt. Veel geld zal er daarom niet voor beschikbaar gesteld worden. Mede door het hoge pseudo-wetenschappelijk gehalte. Naar mijn mening moet dit laatste juist uitnodigen om orde op zaken te stellen, het onderste uit de kan te halen en met de onderzoeken van bovengenoemde wetenschappers verder te gaan. De afdeling Milieuwetenschappen van de Universiteit van Utrecht vond dit blijkbaar ook. Vorig jaar is er onder leiding van N.D. van Egmond een experiment uitgevoerd dat uitging van de theorie van Haselhoff. Tijdens en kort na het ontstaan van een formatie moet er een temperatuurverschil zijn met de omgeving. Men heeft een meetcampagne gehouden in Wiltshire, een gebied in Engeland waar de laatste jaren zeer veel formaties ontstonden. De campagne heeft helaas niets opgeleverd. In ruim twee weken tijd ontstonden er enkele echte formaties. Eén in dichte mist, anderen net buiten het bereik van de meetapparatuur. Hoewel het geen resultaat opleverde, is dit wel de goede manier van onderzoeken. Werken met warmtegevoelige satellieten zal wellicht betere resultaten opleveren. Daarvoor moet wel meer geld op tafel komen. Er is nog veel toe doen als cerealoog. Iets voor jou?

Nawoord

Een paar maanden geleden kwam ik in aanraking met het boek *Geheimzinnige Graancirkels* van E.H. Haselhoff. Ik wist er weinig van en al helemaal niet wat ik ervan moest denken. Het boek heb ik in één nacht uitgelezen. Sinds die tijd heeft het me bezig gehouden. Via internet ben ik me verder gaan verdiepen. In het begin wist ik niet of ik Haselhoff als wetenschapper vertrouwen kon. Bepaalde conclusies kon ik niet met hem delen en vooral het feit dat hij persoonlijk ruimte open laat voor het paranormale of niet-wetenschappelijke, maakte mij achterdochtig. De hele sfeer rondom het graancirkelgebeuren is overigens mysterieus en buitenaards getint. Veel voor dit artikel toch nuttige sites werden dan ook door filternet geblokkeerd. Uiteindelijk ben ik gezwicht voor zijn wetenschappelijke werk en dat van Levengood. Mijn vertrouwen nam verder toe toen ik het Utrechtse experiment onder ogen kreeg.

De schepping heeft vele geheimen in zich. En ondanks de verschillende achtergronden en overtuigingen kan men er samen van genieten en als wetenschapper met elkaar communiceren. Ondanks dit alles komt af en toe stiekem de vraag naar boven of we toch niet met z'n allen in een heel goede grap trappen. Ik blijf kritisch en op mijn hoede. Het laatste woord is hierover nog niet gezegd... Als laatste rest me nog de vele mensen te bedanken die op verschillende manieren aan de totstandkoming van dit artikel hebben meegewerkt.

---

¹⁴ Enquête uitslag van Meertens-instituut over graancirkels en meningen daarover op home.planet.nl/~meder/map2/graancirkel.html.

Literatuur

N.D. van Egmond, *Thermografie van graancirkels*,
www.milieubewustzijn.nl/nl/downloads/graancirkelrapport.pdf, (2002).

E.H. Haselhoff, *Geheimzinnige graancirkels, wetenschappelijk onderzoek & mysterieuze verhalen*, Utrecht 2002.

E.H. Haselhoff, *Opinions and comments on Levensgood WC, Talbott NP (1999) Dispersion of energies in worldwide crop formations. Physiol Plant 105: 615–624, Physiologia Plantarum 111: 123-125 (2001).*

Websites

- home.planet.nl/~meder/map2/graancirkel.html: uitslag van enquête van Meertens-instituut over graancirkels en meningen daarover in Nederland.
- www.bertjanssen.nl: diepgaande info, van Nederlandse cerealoog.
- www.circlemakers.org: site voor ongelovigen en hoaxers met veel foto's.
- www.cropcircles.org: Amerikaanse cerealogen.
- www.dcccs.org: The Dutch Centre for Crop Circle Studies.
- www.deepeningcomplexity.com/graancirkels.htm: achtergrond info en recensie van Haselhoffs boek.
- www.skepsis.nl/cirkelmakers.html: een verhaal van een hoaxer.
- www.skepsis.nl/s-frames.html: een recensie van Haselhoffs boek.

Dit artikel is ook te vinden op: www.barenddejong.nl